

3. Подчерковний О. П. Проблемні питання господарсько-правової підтримки гірничо-металургійного комплексу України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Т. 18. С. 153-162

Данілов Артем Іванович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
адвокат, арбітражний керуючий,
аспірант кафедри господарського права і процесу

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПЛАТИ ГРОШОВОЇ ВІНАГОРОДИ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА

Належний рівень оплати праці арбітражного керуючого є запорукою його самостійності, неупередженості та ефективності. Незважаючи на тривалий строк існування в Україні інституту арбітражних керуючих, доводиться констатувати наявність істотних проблем, пов'язаних із сплатою грошової винагороди та відшкодуванням витрат арбітражних керуючих в процедурах банкрутства.

Згідно з ч. 1, ч. 3 ст. 45 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-ІХХ [1] (далі – Закон про банкрутство або Закон) основна грошова винагорода арбітражного керуючого сплачується на засадах пропорційності з вимогами кредиторів першої черги. Тобто можливість арбітражного керуючого отримати в повному обсягу грошову винагороду пов'язується Законом з необхідністю погашення у відповідному (пропорційному) обсягу вимог кредиторів першої черги. У випадку недостатності коштів боржника, що має місце в переважній більшості справ про банкрутство, це призводить до недоотримання арбітражним керуючим належної йому на законних підставах грошової винагороди. При вирішенні цього питання слід виходити з того, що правове положення арбітражного керуючого, характер і мета його діяльності, істотно відрізняються від правового положення кредиторів боржника, з огляду на що вбачається необґрунтованим прирівнювання порядку сплати винагороди арбітражного керуючого до порядку сплати вимог кредиторів першої черги. На відміну від кредиторів, які добровільно вступають з боржником у господарські відносини з метою одержання прибутку і самостійно несуть ризик отримання розрахунку за поставлені товари,

виконані роботи, або надані послуги, арбітражний керуючий призначається у справу про банкрутство судом не з метою отримання прибутку, а для забезпечення реалізації визначених Законом завдань процедури банкрутства. З огляду на особливий, адміністративно-правовий характер взаємовідносин між боржником та арбітражним керуючим, уявляється, що грошова винагорода арбітражного керуючого та відшкодування понесених витрат мають здійснюватися позачергово, незалежно від розміру задоволених вимог кредиторів першої черги.

Необґрунтованим слід визнати і законодавче обмеження максимального розміру винагороди арбітражного керуючого десятьма мінімальними заробітними платами. Конкретний розмір винагороди арбітражного керуючого визначається рішенням комітету кредиторів в межах встановленого Законом діапазону з урахуванням індивідуальних обставин справи про банкрутство, досвіду та професійного рівня арбітражного керуючого. Проблема полягає в тому, що навіть за наявності волі комітету кредиторів на встановлення розміру винагороди арбітражному керуючому вище за встановлений Законом максимум, правові підстави для затвердження такого розміру винагороди у суду відсутні. Можна припустити, що обмежуючи максимальний розмір винагороди арбітражного керуючого, законодавець прагнув таким чином захистити інтереси кредиторів від надмірного використання коштів конкурсної маси на оплату праці арбітражного керуючого. Проте, встановлюючи високий розмір винагороди арбітражного керуючого, кредитори свідомо приймають на себе ризики зменшення конкурсної маси боржника на суму виплат грошової винагороди арбітражному керуючому. Натомість, висока винагорода мотивує арбітражного керуючого до максимально ефективного виконання його повноважень, внаслідок чого зростає імовірність збільшення конкурсної маси боржника (наприклад за рахунок виявлення та оскарження арбітражним керуючим правочинів та майнових дій, вчинених боржником протягом підозрілого періоду), та зменшується вірогідність впливу на арбітражного керуючого факторів корупційного характеру. Уявляється, що встановлення на законодавчому рівні максимального розміру винагороди арбітражного керуючого створює невинуваті обмеження як в роботі арбітражного керуючого, так і в можливості комітету кредиторів вільно визначати умови роботи арбітражного керуючого у конкретній справі про банкрутство. З огляду на зазначене вбачається доцільним скасувати максимальний розмір винагороди арбітражного керуючого, надавши комітету кредиторів можливість на власний розсуд визначати розмір винагороди арбітражного керуючого з урахуванням індивідуальних особливостей конкретної справи про банкрутство.

Додаткова винагорода арбітражного керуючого віднесена Законом до п'ятої черги вимог кредиторів, в той час як основна частина вимог кредиторів у справах про банкрутство концентрується в першій-четвертій чергах реєстру вимог кредиторів та в переважній більшості випадків не задовольняється за браком майна боржника. Отже, вірогідність отримання арбітражним керуючим додаткової винагороди вже на законодавчому рівні зведена до мінімуму. У практиці випадки отримання арбітражним керуючим додаткової винагороди є поодинокими. Таким чином, існуючий порядок сплати додаткової винагороди арбітражного керуючого не виконує свого основного призначення – стимулювання арбітражного керуючого до активного вжиття заходів з повернення активів до конкурсної маси боржника. Уявляється правильним, що додаткова винагорода арбітражному керуючому має сплачуватися позачергово за фактом повернення активів до конкурсної маси боржника.

Слід згадати також неповноту правового регулювання порядку сплати грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражному керуючому. В Законі про банкрутство відсутні норми, якими б встановлювався порядок оплати винагороди арбітражного керуючого у випадку відсутності у боржника ліквідаційної маси, що призводить до нестабільності судової практики. Долаючи цю прогалину, суди, як правило, застосовують за аналогією норми трудового права, та констатуючи неприпустимість безоплатної праці арбітражного керуючого, покладають обов'язок сплати винагороди арбітражного керуючого на кредиторів (постанови Вищого господарського суду України від 08.11.2016 р. по справі № 915/1961/14 [2]; від 21.12.2016 р. по справі № 916/64/13-г [3]; від 27.10.2015 р. по справі № 911/1056/13 [3]; від 10.02.2015 р. по справі № 5004/1622/12 [4]). В інших випадках суди відмовляють у задоволенні клопотань арбітражних керуючих про стягнення винагороди з кредиторів пропорційно до розміру їх вимог з підстав відсутності у Законі такого порядку оплати винагороди арбітражного керуючого (постанова Одеського апеляційного господарського суду від 28.08.2017 р. по справі № 915/1241/16 [5], постанова Одеського апеляційного господарського суду від 10.07.17 р. по справі № 916/2811/14 [6], постанова Одеського апеляційного господарського суду від 11.12.17 р. по справі № 923/1184/16 [7]). З такою позицією судів погодитись не можна, оскільки відмова арбітражному керуючому в отриманні гарантованої Законом про банкрутство винагороди суперечить ст. 43 Конституції України [9] та ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [10].

З точки зору забезпечення стабільності гарантій матеріальної незалежності арбітражного керуючого, доцільно уникнути застосування аналогії законодавства в питанні сплати винагороди

арбітражного керуючого, оскільки застосування аналогії в кожному конкретному випадку обумовлене розсудом судді як суб'єкта правозастосування. Здається правильним доповнити ст. 115 Закону про банкрутство, яка встановлює правила сплати винагороди арбітражного керуючого, положенням, відповідно до якого у випадку відсутності у боржника ліквідаційної маси витрати на сплату винагороди арбітражного керуючого несуть кредитори пропорційно до розміру їх вимог до боржника.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [Електронний ресурс]. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Вищий господарський суд України. Постанова від 08.11.2016 р. по справі № 915/1961/14 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62593215>
3. Вищий господарський суд України. Постанова від 21.12.2016 р. по справі № 916/64/13-г [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63713003>
4. Вищий господарський суд України. Постанова від 27.10.2015 р. по справі № 911/1056/13 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52953265>
5. Вищий господарський суд України. Постанова від 10.02.2015 р. по справі № 5004/1622/12 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42683987>
6. Одеський апеляційний господарський суд. Постанова від 28.08.2017 р. по справі № 915/1241/16 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68589785>
7. Одеський апеляційний господарський суд. Постанова від 10.07.17 р. по справі № 916/2811/14 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67709602>
8. Одеський апеляційний господарський суд. Постанова від 11.12.17 р. по справі № 923/1184/16 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71004687>
9. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30 . – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 215